

Οι φιλίες στη νηπιακή ηλικία

ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΥ, ΜΑΡΙΑ ΙΩΑΝΝΑ,
Κλινικός Ψυχολόγος, Msc, Ph.D. -
Ψυχοθεραπεύτρια Γνωσιακής /
Συμπεριφοριστικής Κατεύθυνσης
gmargirop@gmail.com,
www.argiropoulou.gr

Οι σχέσεις του βρέφους με τους συνομιλήκους του

- Τα βρέφη αντιδρούν θετικά στην παρουσία συνομηλικών και εμπλέκονται σε μια υποτυπώδη κοινωνική συναναστροφή (π.χ. χαμόγελα, ήχους)
- Δείχνουν περισσότερο ενδιαφέρον σε άλλα παιδιά παρά σε αντικείμενα ή στην εικόνα τους στον καθρέφτη
- Προτιμούν γνωστά παρά άγνωστα βρέφη
- Σε ηλικία 9-12 μηνών δίνουν και παίρνουν παιχνίδια και παίζουν κοινωνικά παιχνίδια π.χ. κρυφτό
- Παιδιά 14 μηνών μιμούνται άλλα παιδιά-η ικανότητα μίμησης υπάρχει & σε βρέφη 6 εβδομάδων (εγγενής ικανότητα μίμησης που αποδίδεται στους κατοπτρικούς νευρώνες)

Η ανάπτυξη της παιδικής φιλίας (από 3ο έτος): Στόχος της φιλίας η διασκέδαση

Σημασία και εύρος της φιλίας

- Ως κοινωνική σχέση αναδύεται εντονότερα με την χαλάρωση των κοινοτικών και οικογενειακών δεσμών.
- Προϋποθέτει την έννοια της ατομικότητας και της ελεύθερης επιλογής (παρά τις κοινωνιολογικές της αιτιοκρατίες).
- Έχει βρεθεί ότι συνεισφέρει θετικά στην ψυχική και σωματική υγεία.
- Έχουν συστηματικά καταγραφεί αφενός αρκετές διαφοροποιήσεις στο νόημα της φιλίας μέσα στα όρια δυτικού πολιτισμού αφετέρου έντονες διαφορές με το αντίστοιχο άλλων πολιτισμών όπως π.χ. της Αφρικής ή της Ασίας

Τι είναι φιλία;

Ορισμός φιλίας

- φιλία είναι μια εκούσια σχέση μεταξύ δυο ατόμων η οποία εμπεριέχει αμοιβαία αποδοχή, επιθυμία για συναναστροφή, οικειότητα, εμπιστοσύνη, ψυχολογική (και υλική) υποστήριξη, αλληλεξάρτηση, διαχρονικότητα και δεν εδραιώνεται λόγω κοινωνικής σκοπιμότητας, συγγένειας ή σεξουαλικής έλξης
- Στο μέτρο που στον πυρήνα του ανωτέρω ορισμού βρίσκονται οι έννοιες της επιλογής (σχέση εκούσια) και της αμοιβαιότητας

Φιλία

- Η επιλογή των φίλων δεν είναι απόλυτα «ελεύθερη», αλλά υπακούει έντονα σε κοινωνιολογικού τύπου συγκυρίες οι οποίες σχετίζονται με την **ομοιότητα** (π.χ. κοινωνικού, οικονομικού και πολιτισμικού υπόβαθρου, απόψεων, ικανοτήτων) και την **εγγύτητα** (π.χ. τόπος κατοικίας, χώρος εργασίας).
- Η ανυστεροβουλία που συχνά αποδίδεται στη φιλία μπορεί να συνίσταται σε μία διαχείριση του δούναϊ και λαβείν που στη θετική της μορφή μπορεί να αναζητά την υγιή ισορροπία στη σχέση, ενώ στην αρνητική της οδηγεί σε έναν έντονο ωφελιμισμό.

Φιλία

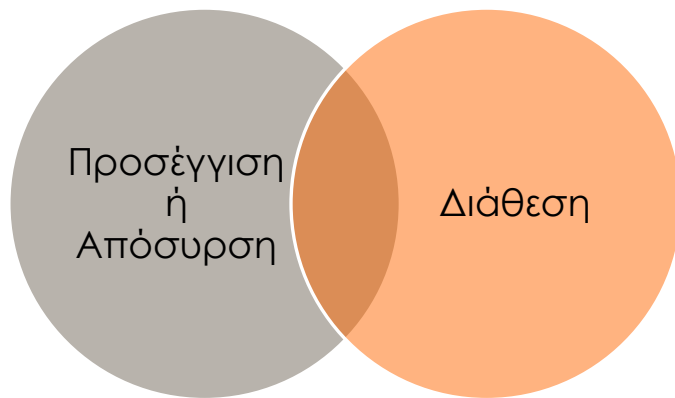
- Η δυνατότητα βίωσης φιλικών σχέσεων προϋποθέτει την αυτοαντίληψη αλλά και αυτή με τη σειρά της καθορίζεται από αυτές τις οικείες σχέσεις.
- Όπως σχετικά υποστηρίζουν οι βασιζόμενες στις απόψεις του Freud ψυχοδυναμικές προσεγγίσεις, η επένδυση στις φιλικές μας σχέσεις σχετίζεται άμεσα με την αναζήτηση του Ιδεώδους του Εγώ.

Φιλία

- Η φιλία παρέχει στους μετέχοντες την υπαγωγή σε ένα εξιδανικευμένο και ναρκισσιστικό Εμείς το οποίο περικλείει τα Εγώ επιβεβαιώνοντας και ενισχύοντας, συνεπώς, την αξία του Εαυτού
- Αυτό εξηγεί το γεγονός ότι συχνά, προκειμένου να προστατέψουμε αυτήν την εξιδανικευμένη οντότητα, παραβλέπουμε σημαντικές ατέλειες ή σοβαρά σφάλματα των φίλων μας (Kaës, 1989).
- οι φίλοι μας, πέρα από χορηγοί ψυχολογικών και υλικών αγαθών, βιώνονται ως αναπόσπαστα τμήματα της ατομικής μας βιογραφίας και ταυτότητας, στοιχείο που εν τέλει επεξηγεί περαιτέρω τη σπουδαιότητα της φιλίας στη ζωή των ανθρώπων.

- Ποια παιδιά κάνουν πιο εύκολα φίλους;

**Ο ρόλος της
ιδιοσυγκρασίας &
της
προσωπικότητας**

**Οι 2 διαστάσεις της
ιδιοσυγκρασίας
που σχετίζονται με
την ανάπτυξη των
διαπροσωπικών
σχέσεων όπως η
φιλία**

Προσέγγιση ή Απόσυρση

- Αναφέρεται στο πώς το παιδί αντιδρά σε νέους ανθρώπους ή περιβάλλοντα, είτε θετικά ή αρνητικά. Το παιδί εξερευνά τους ανθρώπους ή τα πράγματα στο περιβάλλον του χωρίς δισταγμό ή αποσύρεται, κρύβεται;
- Ένα τολμηρό παιδί θα τείνει να προσεγγίσει τα πράγματα γρήγορα, σαν να το κάνει χωρίς σκέψη.
- Το επιφυλακτικό παιδί προτιμά να παρακολουθήσει, να παρατηρήσει για λίγο πριν να εμπλακεί σε νέες εμπειρίες.

Διάθεση

- Αφορά τη γενική τάση του παιδιού προς μια ευτυχισμένη/ χαρούμενη ή δυστυχισμένη/ θλιμμένη συμπεριφορά. Όλα τα παιδιά έχουν ποικίλα συναισθήματα και αντιδράσεις, που είναι αντίθετα μεταξύ τους, όπως χαρά και λύπη. Κάθε παιδί τείνει να έχει γενικά μια θετική ή αρνητική διάθεση.
- Ένα μωρό που χαμογελά συνεχώς θεωρείται ένα χαρούμενο μωρό.
- Ενώ ένα μωρό που συνεχώς κλαίει και γκρινιάζει θεωρείται ένα θλιμμένο μωρό.

- Κοινωνικότητα -
Εξωστρέφεια-
Εσωστρέφεια

**Οι διαστάσεις της
προσωπικότητας
που σχετίζονται με
την ανάπτυξη των
διαπροσωπικών
σχέσεων όπως η
φιλία**

Τα 5 στοιχεία της παιδικής προσωπικότητας που σχετίζονται με την ανάπτυξη φιλικών σχέσεων σύμφωνα με τους Έλληνες γονείς

Ατομισμός -εγωισμός

συναισθηματική αντιδραστικότητα

Προσήνεια

Διαπροσωπική ευαισθησία

Εξωστρέφεια- εσωστρέφεια

Φιλία & αποδοχή από την ομάδα των συνομιλήκων

Φιλία

- Στενή δυαδική σχέση με αμφίδρομο, αμοιβαίο χαρακτήρα

αποδοχή από την ομάδα

- Ο βαθμός στον οποίο το παιδί θεωρείται αξιόλογο μέλος της ομάδας (δημοτικότητα παιδιού)

Φιλία & αποδοχή από την ομάδα των συνομιλήκων

Φιλία

- Βασίζεται στην ανάγκη του ανθρώπου για μια στενή σχέση αμοιβαίας εμπιστοσύνης

αποδοχή από την ομάδα

- Βασίζεται στην ανάγκη του «ανήκειν»

Φιλία & αποδοχή από την ομάδα των συνομιλήκων

- Οι δύο έννοιες συγχέονταν στο παρελθόν –δεν γινόταν διάκριση μεταξύ τους κατά την αξιολόγηση

Φιλία & αποδοχή από την ομάδα των συνομιλήκων

- Σύμφωνα με τις τελευταίες έρευνες που μέτρησαν χωριστά τις δύο έννοιες βρέθηκαν 4 κατηγορίες παιδιών:

Παιδιά με πολλούς στενούς φίλους & υψηλή δημοτικότητα

Παιδιά με τουλάχιστον ένα στενό φίλο και χαμηλή δημοτικότητα

Παιδιά με υψηλή δημοτικότητα χωρίς στενούς φίλους

Παιδιά με χαμηλή δημοτικότητα χωρίς στενούς φίλους

Φιλία & αποδοχή από την ομάδα των συνομιλήκων

- Τα παιδιά χωρίς στενούς φίλους νοιώθουν μεγαλύτερη μοναξιά, **ανεξάρτητα από το βαθμό της δημοτικότητάς τους**
- Τα παιδιά με χαμηλή δημοτικότητα και χωρίς στενούς φίλους είναι λιγότερο αρεστά, έχουν μειωμένες κοινωνικές και ηγετικές δεξιότητες, εκδηλώνουν πιο συχνά επιθετική-διαταρακτική συμπεριφορά και δεν μπορούν να εμπιστευτούν τόσο εύκολα τους άλλους συγκριτικά με τα παιδιά με χαμηλή δημοτικότητα **που έχουν τουλάχιστον ένα στενό φίλο**

Ο ρόλος της οικογένειας

- Η σχέση του παιδιού με τους γονείς του σχετίζεται με τον τρόπο με τον οποίο τα παιδιά θα σχετιστεί μελλοντικά με τους φίλους του
- Σύμφωνα με τη θεωρία του δεσμού μητέρας-βρέφους, το αναπτυσσόμενο βρέφος δημιουργεί ένα συναισθηματικό δεσμό με ένα κύριο άτομο που το φροντίζει, συνήθως τη μητέρα, και χρησιμοποιεί αυτό το δεσμό ως ασφαλή βάση για εξερεύνηση του περιβάλλοντος.

Η έννοια της Προσκόλλησης: Θεωρητικό πλαίσιο και εφαρμογή στις στενές διαπροσωπικές σχέσεις

- Σε μια δεύτερη φάση εξέλιξης, δημιουργούνται στο βρέφος κάποια εσωτερικά λειτουργικά μοντέλα του εαυτού του και των κύριων ατόμων που το φροντίζουν τα οποία σχετίζονται με το συναίσθημα και χρησιμεύουν ως οδηγός για την ανάπτυξη προσδοκιών για τις μελλοντικές σχέσεις των παιδιών, των εφήβων και των ενηλίκων
- Οι διαφορές ως προς τον τύπο προσκόλλησης σχετίζονται με διαφορές ως προς τις διαπροσωπικές σχέσεις των ενηλίκων-και ειδικότερα την ποιότητα των συναισθηματικών τους σχέσεων

Οι τρεις τύποι δεσμού

- Ο δεσμός τύπου Α ονομάζεται «αγχώδης / αποφευκτικός και υποτίθεται ότι αναπτύσσεται όταν η μητέρα είναι ψυχρή και απορριπτική τους πρώτους μήνες της ζωής του βρέφους, με αποτέλεσμα αυτό να αισθάνεται ότι οι ανάγκες του δεν ικανοποιούνται.
- Ο δεσμός τύπου Β ονομάζεται ασφαλής δεσμός και αναπτύσσεται όταν η μητέρα είναι πολύ τρυφερή και ικανοποιεί άμεσα όλες τις ανάγκες του βρέφους.
- Ο δεσμός τύπου Γ ονομάζεται αγχώδης / αμφιφυμικός και δημιουργείται ως αποτέλεσμα μιας ασυνεπούς συμπεριφοράς από την πλευρά της μητέρας, η οποία κάποιες φορές είναι πολύ τρυφερή και ευαίσθητη στις ανάγκες του βρέφους, ενώ κάποιες άλλες το αγνοεί

Τύπος δεσμού και κοινωνικές σχέσεις

- Τα παιδιά με ασφαλή προσκόλληση έχουν περισσότερες κοινωνικές δεξιότητες και μεγαλύτερη κοινωνική αποδοχή από τα παιδιά με ανασφαλή προσκόλληση
- Τα παιδιά με ασφαλή προσκόλληση είναι πιο πιθανόν να έχουν φίλους, με τους οποίους αναπτύσσουν επίσης ασφαλή προσκόλληση
- η αλληλεπίδραση των παιδιών με ασφαλή προσκόλληση με τους φίλους τους διακρίνεται από αμοιβαιότητα, συντροφικότητα, ευκαιρίες για ενίσχυση της προσωπικής αξίας, θετικό συναίσθημα, ανταπόκριση, συνοχή και συγχρονισμό στο παιχνίδι

Τύπος δεσμού και κοινωνικές σχέσεις

- Τα παιδιά με ασφαλή προσκόλληση αναφέρουν λιγότερες συγκρούσεις, προδοσίες και μοναξιά
- Όταν και τα 2 παιδιά που είναι φίλοι έχουν ασφαλή προσκόλληση παίζουν πιο αρμονικά, ανταποκρίνονται περισσότερο το ένα στο άλλο, είναι πιο χαρούμενα και προσπαθούν λιγότερο να ελέγξουν το ένα το άλλο συγκριτικά με τα παιδιά που το ένα έχει ασφαλή προσκόλληση και το άλλο ανασφαλή

Γιατί τα παιδιά με ασφαλή
προσκόλληση τα πάνε καλύτερα
με τους φίλους τους;

- Είναι μια νοητική αναπαράσταση, ένα νοητικό σχήμα ή σενάριο ή σύνολο κανόνων που αφορούν τις εμπειρίες του παιδιού από τις σχέσεις και τις προσδοκίες του από αυτές

Γιατί τα παιδιά με ασφαλή προσκόλληση τα πάνε καλύτερα με τους φίλους τους;

Το εσωτερικό μοντέλο εργασίας

Το εσωτερικό μοντέλο εργασίας

- Το άτομο μέσα από τις καθημερινές του εμπειρίες επιζητεί της επιβεβαίωση του σχήματος και ερμηνεύει τις ασαφείς πληροφορίες σύμφωνα με αυτό
- Τα άτομα με ασφαλή προσκόλληση πιστεύουν ότι αξίζει να αγαπηθούν, ότι οι άλλοι θα ανταποκριθούν στις ανάγκες τους και ότι είναι σταθεροί, συνεπείς και αξιόπιστοι και αντιλαμβάνονται τις σχέσεις τους ως ικανοποιητικές. Αν ένας φίλος τους π.χ μείνει μόνος του στο διάλειμμα μπορεί να σκεφτούν ότι θέλει να κάνει μια εργασία και όχι ότι τους αποφεύγει
- Τα παιδιά με ασφαλή προσκόλληση είναι πιο πιθανό να αναζητούν φίλους και να στρέφονται προς συνομηλίκους καθώς νιώθουν τους γονείς ως ασφαλή βάση για εξερεύνηση

- Τα παιδιά των γονέων που δείχνουν ζεστασιά (στοργή, αποδοχή, ενθάρρυνση, φυσική & ψυχολογική διαθεσιμότητα) είναι πιο κοινωνικά και φιλικά με τους συνομιλήκους και είναι πιο πιθανό να μάθουν τεχνικές διαχείρισης των συναισθημάτων

Η επίδραση των τακτικών ανατροφής των γονέων και του συναισθηματικού κλίματος στην ανάπτυξη της παιδικής φιλίας

Τα παιδιά γενικεύουν αυτά που έμαθαν (σκέψεις, συναισθήματα, συμπεριφορές) στη σχέση τους με τους γονείς στις μεταγενέστερες σχέσεις τους

Πως μαθαίνουν οι γονείς στα
παιδιά να διαχειρίζονται τα
συναισθήματά τους;

Πως μαθαίνουν οι γονείς στα παιδιά να διαχειρίζονται τα συναισθήματά τους;

Κοινωνική ενίσχυση

- Οι γονείς είναι θερμοί & στρογγυλοί και ενισχύουν τις αντίστοιχες συμπεριφορές στα παιδιά τους

Παρατήρηση & μίμηση προτύπου

- Οι γονείς λειτουργούν ως πρότυπο εκδηλώνοντας συναισθηματικά θερμή συμπεριφορά/ διατηρούν και οι ίδιοι κοινωνικές σχέσεις & φιλίες

Πως μαθαίνουν οι γονείς στα παιδιά να διαχειρίζονται τα συναισθήματά τους;

Άμεση διδασκαλία και καθοδήγηση

- οργανώνουν καταστάσεις και δραστηριότητες για να φέρουν το παιδί σε επαφή με άλλα παιδιά/
- ασκούν το παιδί σε κοινωνικές δεξιότητες (π.χ. πώς να λύνει τις διαφορές του)
- το συμβουλεύουν σε κοινωνικά διλήμματα
- εποπτεύουν & καθοδηγούν το παιχνίδι,
- συμμετέχουν σε οργανωμένες δραστηριότητες με άλλα παιδιά

Φιλική vs αδερφική σχέση: ομοιότητες

- Χαρακτηρίζονται από εγγύτητα και οικειότητα
- Τα παιδιά γενικεύουν αυτά που έμαθαν από την αδερφική σχέση στη φιλική
- Τα παιδιά με καλή αδερφική σχέση είναι πιο πιθανό να έχουν καλύτερες φιλικές σχέσεις αργότερα

Φιλική vs αδερφική σχέση: διαφορές

Φιλική σχέση

- Συναισθηματική υποστήριξη και εμπιστοσύνη
- Ομοιότητα ως προς τη προσωπικότητα και τις εμπειρίες λόγω δυνατότητας επιλογής

Αδερφική σχέση

- Στην αδερφική σχέση υπάρχει ανταγωνισμός & αντιζηλία για την αγάπη και την αποκλειστικότητα των γονέων και ασυνείδητες αιμομικτικές επιθυμίες

Φιλική vs αδερφική σχέση

- Τα παιδιά τείνουν να ζητούν πιο συχνά τη γνώμη των φίλων τους παρά των αδερφών τους σε περιπτώσεις συγκρούσεων
- Είναι πιο πιθανό να κάνουν διάλογο και να διαπραγματεύονται με φίλους, και πιο πιθανό να προσπαθούν να επιβάλλουν τη προσωπική τους άποψη στα αδέρφια- ιδίως τα πρωτότοκα παιδιά
- κρίνουν διαφορετικά τα ηθικά παραπτώματα όταν πρόκειται για φίλους και διαφορετικά όταν πρόκειται για αδέρφια
- Τα παιδιά που έχουν καλές σχέσεις με τα αδέρφια αφιερώνουν λιγότερο χρόνο σε δραστηριότητες με φίλους
- Όταν ένα νήπιο έχει έναν καλό φίλο αντιμετωπίζει καλύτερα την έλευση ενός νέου μέλους στην οικογένεια και να έχουν θετικότερη στάση προς αυτό

Αναπτυξιακές λειτουργίες της φιλίας

- Συναισθηματική εγγύτητα-οικειότητα (προετοιμασία για μετέπειτα σχέσεις, βοηθά στην αυτό-αποκάλυψη, μείωση μοναξιάς, εκδηλώνεται πιο έντονα στις σχέσεις μεταξύ κοριτσιών)
- Συντροφικότητα (διασκέδαση μέσω κοινών δραστηριοτήτων, πηγή ευχάριστων συναισθημάτων)
- Ανάπτυξη κοινωνικότητας (εκμάθηση & εξάσκηση σε κοινωνικές δεξιότητες)
- Αξιόπιστη συμμαχία (προστασία από στρεσογόνους παράγοντες ομαδικής ζωής, προβλέψιμος σύντροφος)

Αναπτυξιακές λειτουργίες της φιλίας

- Ενίσχυση προσωπικής αξίας (οι φίλοι μας συμπαθούν & μας αποδέχονται-ενίσχυση αυθορμητισμού & αυτοεκτίμησης, βάση κοινωνικής σύγκρισης)
- Βοήθεια και καθοδήγηση (υλική-λειτουργική, συναισθηματική)
- Παιχνίδι (η φιλία βοηθά στην ανάπτυξη του φανταστικού παιχνιδιού & του παιχνιδιού προσποίησης)

Αναπτυξιακές λειτουργίες της φιλίας

- Προαγωγή γνωστικής ανάπτυξης (διόρθωση & επανεστιασμός οπτικής γωνίας, μάθηση μέσω συνεργασίας με πιο ικανούς συνομηλίκους, πηγή πληροφοριών για εαυτό & κόσμο-κουτσομπολιό, φίλος ως ασφαλή βάση)
- Προαγωγή ηθικής ανάπτυξης (η πορεία από το μονομερή προς τον αμοιβαίο σεβασμό προωθείται μέσω της σχέσης του παιδιού με τους συνομήλικους)

Η αναπτυξιακή πορεία στην αντίληψη της φιλίας

Αρχικά επιφανειακή σχέση-στηρίζεται σε συγκεκριμένες συμπεριφορές (π.χ. παίζουμε μαζί, μου δίνει τα παιχνίδια του), σταδιακά βασίζεται σε εσωτερικά χαρακτηριστικά των ατόμων (π.χ. με καταλαβαίνει, νοιάζομαι για τον άλλον)

Ατομικιστική αντίληψη φιλίας (ο φίλος ικανοποιεί προσωπικές ανάγκες)-σταδιακά αμοιβαία ικανοποιητική σχέση

Αρχικά παροδική σχέση-σταδιακά σχέση με διαχρονική σταθερότητα & παροδικές συγκρούσεις

Διαφυλικές ομοιότητες & διαφορές

Φιλίες κοριτσιών

- Έμφαση στη δυαδική σχέση
- Αποκλειστικότητα στη φιλία
- Προτίμηση στη συζήτηση

Φιλίες αγοριών

- Αλληλεπίδραση με περισσότερα άτομα μέσα στην ομάδα
- Προτίμηση σε σωματικές αθλητικές δραστηριότητες/ σκληρά παιχνίδια

Διαφυλικές ομοιότητες & διαφορές

Φιλίες κοριτσιών

- Περισσότερη συναισθηματική εγγύτητα, οικειότητα ενίσχυση προσωπικής αξίας
- επιλύουν συχνότερα τις συγκρούσεις με συμβιβασμό & υποχώρηση

Φιλίες αγοριών

- επιλύουν συχνότερα τις συγκρούσεις με λεκτική επιθετικότητα και εχθρότητα
- Μεγαλύτερη διακύμανση στο είδος της φιλίας (ένα ποσοστό αγοριών κάνει φιλίες που μοιάζουν με αυτές των κοριτσιών)

Ετερόφυλη φιλία

- Υπάρχει;

Ετερόφυλη φιλία

- Η φιλία μεταξύ ενός άντρα και μιας γυναίκας θεωρείτο μέχρι πρόσφατα ανέφικτη και ανύπαρκτη, εφόσον παρέπεμπε στην ύπαρξη κάποιας μορφής ερωτικής-σεξουαλικής έλξης ή και σχέσης
- Η προβληματική της σύναψης φιλικής σχέσης με άτομα του άλλου φύλου εμφανίζεται στην παιδική ηλικία όπου και έχει τον πλέον απαγορευτικό χαρακτήρα.
- Είτε εξαιτίας βιολογικών διαφορών είτε λόγω των διαδικασιών επιπολιτισμού, αγόρια και κορίτσια έλκονται συνήθως από **διαφορετικές δραστηριότητες** και υιοθετούν **διαφορετικά στυλ αλληλεπίδρασης** με αποτέλεσμα η κοινωνική διαφοροποίηση των δύο φύλων να αποτελεί κανόνα σε βαθμό που η ετερόφυλη φιλία να θεωρείται συχνά (στο πλαίσιο της παιδικής κουλτούρας και ιδίως στο χώρο του σχολείου) ως παράβαση

Ετερόφυλη φιλία

- Θεωρείται ότι αυτός ο διαχωρισμός είναι καθοριστικός για τη δόμηση της ταυτότητας του φύλου (Maccoby & Jacklin, 1974) κάτι που ωστόσο συναρθρώνεται με μια μάλλον οικουμενική πολιτισμική εμμονή για εξ απαλών ονύχων εκμάθηση των κοινωνικών ρόλων που αρμόζουν στο κάθε φύλο.
- Αυτή η εμμονή στη διαφοροποίηση των φύλων υποχωρεί στην εφηβική ηλικία αλλά η φιλία εξακολουθεί να λογίζεται ως μια σχέση μεταξύ ομοφύλων
- Τα τελευταία 50 χρόνια εντούτοις παρατηρείται μια σημαντική κοινωνική εξέλιξη σχετική με το θέμα αυτό. Η ετερόφυλη φιλία αρχίζει να γίνεται μια αποδεκτή δυνατότητα αλλά και μια βιωμένη πραγματικότητα για ένα σημαντικό αριθμό ατόμων.

Ετερόφυλη φιλία: μοντέλα φιλίας

- οι γυναίκες καλλιεργούν τις φιλίες τους μέσα από συζητήσεις, συναισθηματικό άνοιγμα αλλά και σωματική οικειότητα αντίθετα με τους άντρες οι οποίοι προσεγγίζονται κυρίως μέσα από κοινές δραστηριότητες
- Υπάρχουν βέβαια από την άλλη μελέτες που δείχνουν ότι αυτές οι διαφορές αφενός δεν ήταν τόσο έντονες όσο ισχυριζόντουσαν οι ίδιοι οι ερευνητές που τις πραγματοποίησαν, αφετέρου τείνουν ούτως ή άλλως σήμερα να αμβλύνονται, άρα οι παραπάνω διχοτομήσεις δεν είναι πλέον τόσο ευκρινείς και υπάρχει μια τάση σύνθεσης των μοντέλων αυτών
- τα εμπλεκόμενα άτομα βρίσκονται μολαταύτα αντιμέτωπα αφενός με την επεξεργασία ενός νέου μοντέλου φιλίας αφετέρου με τη διαχείριση της σεξουαλικής έντασης που συνήθως υποβόσκει σε κάθε ετερόφυλη οικεία σχέση.

Τα στάδια ανάπτυξης της φιλίας

Η μονόδρομη φιλία

- Το παιδί θεωρεί κάποιο άλλο παιδί ως φίλο του και του συμπεριφέρεται αντίστοιχα, αλλά το άλλο παιδί δεν ανταποκρίνεται
- Μονόδρομες φιλίες κάνουν συνήθως τα παιδιά:
 - που έχουν απορριφθεί από τους συνομηλικούς τους
 - Που έχουν περιθωριοποιηθεί ή παραμεληθεί από τους συνομηλικούς τους

Η σχέση της φιλίας με τη σχολική προσαρμογή

- Η φιλία συσχετίζεται θετικά με τη σχολική προσαρμογή (πιο θετική στάση απέναντι στο σχολείο και καλύτερη επίδοση), ιδίως όταν το παιδί φοιτά για πρώτη φορά στο σχολείο ή όταν αλλάζει εκπαιδευτική βαθμίδα
- Η φιλία μειώνει τις πιθανότητες θυματοποίησης

Φιλία & αποκλίνουσα συμπεριφορά

- Παιδιά με χαμηλή δημοτικότητα είναι πιο πιθανόν να εκδηλώσουν αντικοινωνική συμπεριφορά ή να εγκαταλείψουν το σχολείο
- Τα παιδιά με προβλήματα συμπεριφοράς ή επιθετική συμπεριφορά έχουν φίλους με αντίστοιχα προβλήματα
- Τα χαρακτηριστικά του φίλου (αποκλίνουσα συμπεριφορά) προβλέπουν την αρνητική συμπεριφορά του παιδιού στο μέλλον

Στρατηγικές Επίλυσης των Συγκρούσεων

- **Στρατηγική προσαρμογής** (π.χ. το παιδί βλέπει την ταινία που θέλει ο φίλος του)
- **Στρατηγική συμβιβασμού** (π.χ. το παιδί βλέπει την ταινία που θέλει ο φίλος του, αλλά την επόμενη φορά διαλέγει του ίδιο ταινία)
- **Στρατηγική λεκτικής επιθετικότητας** (το παιδί μιλάει άσχημα στο φίλο για να διαλέξει ταινία το ίδιο)
- **Στρατηγική τερματισμού της φιλίας** (το παιδί απειλεί το φίλο του ότι δεν θα είναι φίλοι αν δεν δουν την ταινία που θέλει)
- **Στρατηγική εγκατάλειψης** (π.χ. το παιδί απειλεί ότι θα φύγει)
- **Στρατηγική επιδίωξης προσωπικού συμφέροντος** (π.χ. το παιδί επιδιώκει να πείσει τον φίλο του να δουν την ταινία που θέλει το ίδιο)

Φιλία και ψυχική προσαρμογή

- Η φιλία αποτελεί δείκτη της ψυχικής υγείας και της προσαρμογής του παιδιού
- Τα παιδιά που δεν έχουν φίλους βρίσκονται σε κίνδυνο για την εμφάνιση προβλημάτων στην κοινωνική και συναισθηματική τους ανάπτυξη

Βιωματική άσκηση

- Χωριστείτε σε μικρές ομάδες.
- Φανταστείτε ότι πρέπει να κάνετε μια ομιλία σε νηπιαγωγούς με σκοπό να τους δώσετε συμβουλές σχετικά με τους τρόπους που μπορούν να προάγουν την ανάπτυξη της φιλίας μεταξύ των νηπιών
- Γράψτε ένα κείμενο το οποίο να αντικατοπτρίζει αυτές τις ιδέες και ορίστε έναν αντιπρόσωπο ο οποίος θα το διαβάσει στη μεγάλη ομάδα

Πως μπορεί να βοηθήσει ο παιδαγωγός την ανάπτυξη της φιλίας στα νήπια;

Στρατηγικές για την ενίσχυση τη φιλίας στα νήπια

Δόμηση
μαθησιακού
περιβάλλοντος

Προγραμματισμός
καθημερινής
ρουτίνας

Υποβοήθηση της
κοινωνικής και
συναισθηματικής
επίγνωσης

Υποβοήθηση των
αλληλεπιδράσεων
μεταξύ των
παιδιών

Δόμηση μαθησιακού περιβάλλοντος: Διαρρύθμιση χώρου

- Δημιουργία χώρων για συναθροίσεις μεγάλων ομάδων αλλά και μικρότερων γωνιών για πιο προσωπική επικοινωνία
- Τοποθέτηση κουβερτών πάνω στα τραπέζια και μεγάλων χαρτόκουτων στις γωνίες, προσθήκη μαξιλαριών και δημιουργία άνετων χώρων για τα παιδιά
- Καλό είναι ο χώρος να μην είναι περιορισμένος, καθώς τα παιδιά συνωστίζονται και οι επιλογές τους περιορίζονται-επομένως δημιουργούνται συνθήκες που ευνοούν τον ανταγωνισμό μεταξύ των παιδιών για τα παιχνίδια και το χώρο
- Απομάκρυνση επίπλων από την περιοχή της τάξης που προτιμούν περισσότερο τα παιδιά, ώστε να υπάρχει περισσότερος χώρος εργασίας

Δόμηση μαθησιακού περιβάλλοντος: ο τύπος και ο αριθμός / η ποσότητα των υλικών

- Διαθεσιμότητα αρκετών υλικών για πολλαπλούς χρήστες, ύπαρξη πολλών όμοιων παιχνιδιών (π.χ. ίδια αυτοκινητάκια, παζλ) –συσχετίζεται με πιο αποδοτικό παιχνίδι και λιγότερους τσακωμούς (Erstein, 2012).
- Συμπερίληψη εξοπλισμού και υλικών που απαιτούν τη συνεργασία των παιδιών (π.χ. τροχοφόρα παιχνίδια που προσκαλούν τα παιδιά να παίξουν διαφορετικούς ρόλους, όπως τον οδηγό και τους επιβάτες ή βαριές σανίδες που χρειάζονται δύο ή περισσότερα παιδιά για να τις μεταφέρουν)
- Τα παιχνίδια δεν θα πρέπει να διαιωνίζουν τα κοινωνικά στερεότυπα, όπως κάνουν συνήθως τα διαφημιζόμενα παιχνίδια, περιορίζοντας τις ευκαιρίες για διαφυλικές αλληλεπιδράσεις

Προγραμματισμός καθημερινής ρουτίνας

- Κατάτμηση χρόνου σε δραστηριότητες για μεγάλες ομάδες (προσφέρουν στο παιδί την ευχαρίστηση να βλέπει τους άλλους να μιμούνται τις ιδέες του και άρα να γίνει πιο τολμηρό ώστε να τις εκφράζει) και σε δραστηριότητες για μικρότερες ομάδες (ανταλλαγή υλικών ή ιδεών)
- Παρατήρηση αναδυόμενων φιλιών: Όταν ο παιδαγωγός παρατηρήσει αμοιβαία συμπάθεια μεταξύ 2 παιδιών είναι καλό να τα βάζει στην ίδια μικρή ομάδα ή να τα βάζει να κάθονται μαζί την ώρα του φαγητού
- Όταν τα παιδιά σχεδιάζουν να παίξουν κάτι μαζί ή όταν περιγράφουν κάτι που έκαναν από κοινού ο παιδαγωγός θα μπορούσε να το σχολιάσει (π.χ. ώστε οι δυό σας θα μαζέψετε όλους τους κύβους και θα φτιάξετε πύργο;)

Υποβοήθηση της κοινωνικής και συναισθηματικής επίγνωσης

- Ο παιδαγωγός χρειάζεται να κατονομάζει τόσο τα συναισθήματα του ίδιου του παιδιού, όσο και τα συναισθήματα των άλλων παιδιών καθώς και των ενηλίκων
- Ερμηνεία των κοινωνικών & συναισθηματικών ερεθισμάτων που ενυπάρχουν στη γλώσσα του σώματος και στις εκφράσεις του προσώπου τόσο του ίδιου του παιδιού, όσο και των υπολοίπων (π.χ. μετακινήθηκες για να κάνεις χώρο)
- Εστιασμός σε ευχάριστα αλλά και σε δυσάρεστα συναισθήματα (π.χ φαίνεσαι ενθουσιασμένος που θα έρθει η γιαγιά να σε πάρει σήμερα από το παιδικό ή φαίνεται ότι απογοητεύεσαι πολύ όταν δεν μπορείς να κόψεις καλά με το ψαλίδι)
- Σαφείς περιγραφές που βοηθούν το παιδί να ερμηνεύσει σωστά διάφορες χειρονομίες (π.χ. όταν έκατρες κάτω, ο Γιώργος έσπρωξε τα αυτοκινητάκια προς το μέρος σου για να φθάσεις κάποια και εσύ, μάλλον θέλει να παίξει μαζί σου)

Υποβοήθηση της κοινωνικής και συναισθηματικής επίγνωσης

- Ανάγνωση ιστοριών και συζήτηση για τη συμπεριφορά και τα πιθανά συναισθήματα των ηρώων
- Ανάπτυξη δεξιοτήτων συνεργασίας στο παιχνίδι (μοίρασμα, τήρηση σειράς, συνεργασία στο παιχνίδι προσποίησης, επίλυση συγκρούσεων)
- Ανάπτυξη γλωσσικών δεξιοτήτων & δεξιοτήτων επικοινωνίας (π.χ. μιλάω με συνομιλήκους, θέτω ερωτήσεις και ανταποκρίνομαι σε αιτήματα, προσκαλώ του άλλους στο παιχνίδι)

Πως μπορούν οι ενήλικες να αναπτύξουν τις γλωσσικές δεξιότητες & τις δεξιότητες επικοινωνίας των νηπίων;

- Λειτουργούν ως πρότυπα
- Καθοδηγούν τα παιδιά κατά τη διάρκεια των αλληλεπιδράσεων τους με άλλα παιδιά
- Υποστηρίζουν τις σχέσεις που χτίζουν τα παιδιά μεταξύ τους
- Σχολιασμός περιστάσεων κατά τις οποίες τα παιδιά παίζουν μαζί ή βοηθούν το ένα το άλλο ο οποίος βοηθά τα παιδιά να συνειδητοποιήσουν τις θετικές τους αλληλεπιδράσεις με τους άλλους (π.χ. είδες ότι ο Νίκος χρειάστηκε βοήθεια να κουβαλήσει το γάλα και του κράτησες τη μια κούπα

Δεν πρέπει να επαινούμε τα παιδιά επειδή τα πάνε καλά μεταξύ τους ούτε να εστιάζουμε στο πόσο ευχαριστεί εμάς αυτό (π.χ. είμαι πολύ χαρούμενη που παίζετε τόσο ωραία)- είναι προτιμότερο να αναγνωρίζουμε ότι το παιδί έχει κοινωνική επίγνωση και να εστιάζουμε στην ικανοποίηση που λαμβάνουν όταν συνεργάζονται και βοηθούν το ένα το άλλο

Υποβοήθηση των αλληλεπιδράσεων μεταξύ των παιδιών

- Προσέλκυση της προσοχής του παιδιού σε αυτά που κάνουν τα άλλα παιδιά με κάποια υλικά
- Ο παιδαγωγός μπορεί να ξεκινήσει να παίζει με δύο παιδιά ταυτόχρονα και σταδιακά να εντάξει το παιχνίδι σε ένα κοινό σενάριο ή να τα ωθήσει στη συνεργασία (π.χ. μπορεί να προτείνει στα παιδιά να ενώσουν τις ράγες τους για να φτιάξουν μία μεγαλύτερη)

Υποβοήθηση των αλληλεπιδράσεων μεταξύ των παιδιών

- Ο παιδαγωγός μπορεί να λειτουργήσει ως πρότυπο εκδηλώνοντας ο ίδιος την επιθυμητή κοινωνική συμπεριφορά (π.χ. «Φαίνεται ότι θέλεις να παίξεις με τα τουβλάκια. Θα σου δώσω μερικά από τα δικά μου για να παίξουμε και οι δύο»)
- Καθοδήγηση των παιδιών όταν βρίσκονται σε κοινωνικές καταστάσεις (π.χ. τι μπορώ να κάνω για να τραβήξω τη προσοχή του παιδιού που θέλω να παίξω, πώς να του ζητήσω να παίξουμε μαζί, τι να κάνω αν αρνηθεί)